

Barbara Žabota

KO MRTVI SPREGOVORIMO

Protestantska mrliška knjiga v luči novih raziskav

Protestantsko gibanje je v časovnem razponu nekaj več kot sto let močno zaznamovalo življenje ljudi v Ljubljani in njeni okolici. Zato ne preseneča dejstvo, da imamo za poglobljeno raziskavo in pripravo temeljne študije o protestantizmu v Ljubljani od njegovih začetkov v dvajsetih letih 16. stoletja pa vse do njegovega zatona ob koncu dvajsetih let 17. stoletja v domačih in tujih arhivih na voljo kar nekaj ohranjenih arhivskih virov.

Sama intenzivnost gibanja in dolžina trajanja sta zelo verjetno botrovali tudi dejstvu, da lahko sledove delovanja protestantov najdemo v nekaterih sočasnih arhivskih virih, ki so, če imamo srečo, ohranjeni v celoti ali v manj srečnih okoliščinah samo delno, pa tudi v marsikaterem mlajšem arhivskem viru. Pogosto se moramo zahvaliti prav slednjim, če so ti seveda zanesljivi, da lahko z njihovo pomočjo ustrezno dopolnimo oziroma v manjši ali večji meri rekonstruiramo primarne arhivske vire, za katere vemo, da so nedavno še obstajali, danes pa so izgubljeni ali uničeni.

Med pomembnejše sočasne primarne arhivske vire zagotovo sodita danes t. i. *Seznam obhajancev 1580–1593* in *Mrliška knjiga prve protestantske občine v Ljubljani 1578–1587*,¹ ki predstavljata le skromen del nekdam obsežne protestantske matične knjige.² Kljub delni ohranjenosti

1 AS 2, t.e. 91, snopič 6.

2 Primarna strukturiranost same knjige, ki predstavlja rdečo nit prispevka, me je napeljala k razmišljanju, da bi bilo smiselno v nadaljevanju uporabljati izraz *ljubljska protestantska matična knjiga* oziroma *ljubljska protestantska matrika*, sploh zato, ker je namen prispevka predstaviti matriko kot celoto in ne le njen ohranjeni del. Oba izraza tudi nista novost, saj ju večkrat zasledimo v literaturi poleg izrazov *luteranska matrika* (*die Luterische Matrik*) ali *mrtvaški zapisek ljubljanskih luteranov* (*der Todtenmatrik der Laibacher Lutheraner*). Glej npr. *Obravnave* 1889, 150–151; *Obravnave* 1903, 200–201.

matrike ta velja za najstarejšo matično knjigo v celinskem delu današnje Slovenije.³

Prvotni obseg in kaj se je ohranilo do danes

Protestantska matična knjiga, sestavljena iz več različno številnih pergamentnih pol in vezana v rjavo usnje, je v času svojega nastanka obsegala najmanj 324 folijev,⁴ ki so bili razdeljeni v štiri poglavja oziroma sklope: krstna matična knjiga (*Getauften 1578–1596*), poročna matična knjiga (*Getrauten 1578–1596*), seznam obhajancev (*Communicanten 1578–1593*) in kot zadnja mrliška matična knjiga (*Beerdigten 1578–1589*).⁵

Do današnjih dni⁶ se je ohranilo le 57 folijev ali dobra šestina celotne knjige. Ohranjeni del zajema zadnji dve poglavji, ki pa žal tudi nista ohranjeni v celoti, temveč so se ohranili le v nadaljevanju omenjeni foliji: 243–259 (*seznam obhajancev 1580–1593*), 280–287 (*vpisi smrti od začetka januarja 1578 do konca septembra 1579*), 290–296 (*vpisi smrti od januarja 1580 do 3. novembra 1580*), 298–321 (*vpisi smrti od januarja 1581 do 10. avgusta 1587*) in 324 (*zapis o darovalcu protestantske matrike*).

Na začetku knjige je bilo v preteklosti iztrganih 28 folijev oziroma tri velike pole – prva in druga sta obsegali osem, tretja pa dvanajst malih pol. Ostanke le-teh so vidni še danes, saj se je tistemu, ki je pole namerno iztrgal, pergament ob vezicah, ki so povezovale pole v blok, zatrgal. Do prve ohranjene strani je nato sledilo še 214 folijev, ki so prav tako iztrgani,

- 3 V 16. stoletje seže še nekaj matičnih knjig, ki so se ohranile v celinskem delu današnje Slovenije: rojstna matična knjiga župnije Mengeš (od leta 1584 dalje), rojstna matična knjiga in indeks župnije sv. Nikolaja v Ljubljani (od leta 1588 dalje) in rojstna matična knjiga župnije Stari trg pri Slovenj Gradcu (od leta 1597 dalje). Povsem drugače je na Primorskem, kjer se je tradicija vodenja matičnih knjig začela že vsaj v prvih letih 16. stoletja: Izola (R 1506), Milje (R 1514, P 1577), Piran (R 1533, M 1505), Koper (R 1554, P 1588), Prvačina (R 1578), Gorica (R 1596, P 1596) in Črniče (R 1597). Glej: *Vodnik* 1972; *Vodnik* 1974; *Vodnik* 1999.
- 4 Metelko je v svoji knjigi zapisal, da je matrika obsegala 327 oštevilčenih listov (Metelko 1825, XX).
- 5 Glej: Hitzinger 1863, 84; Dimitz 1875, 318.
- 6 Zadnji ogled ljubljanske protestantske matrike v Arhivu Republike Slovenije je bil opravljen 22. aprila 2015.

izgubljeni ali uničeni, za njimi pa se sledi v knjigi niso ohranile. Med *Seznamom obhajancev* in prvimi vpisi smrti manjkajo foliji 260–279 (dvajset folijev oziroma ena velika pola), potem pa še folija 288 in 289, ki sta bila izrezana, folij 297, ki je bil iztrgan, in čisto na koncu vsaj folija 322 in 323.

Z izmero ohranjenega dela knjige lahko ugotovimo, da meri posamezen list 30,5 cm v dolžino in 21,5 cm v širino. Pergamentni blok, ki je zavarovan z usnjeno platnico oziroma usnjenim ovojem, se zapira najprej v desno in nato v levo ter meri v dolžino 30,5 cm, v širino pa 69 cm. Sama usnjena platnica je danes v zelo slabem stanju. Sprednja stran, ki je odrezana diagonalno v smeri zgoraj desno – spodaj levo, je imela nekdanj dva usnjena pasova, ki sta tekla po celotni širini, danes pa sta prav tako odrezana. Usnje je sicer zelo izsušeno in razpokano, na desni strani ovoja ima luknjo, ki so jo najverjetneje povzročili molji oziroma miši. Usnjeni ovoj je temno rjave barve z odtisnjenim vzorcem. Nekdanji hrbet te obsežne knjige (obsegal je 7 cm) je sedaj poležan in spremenjen v platnico.⁷

Preostanek ljubljanske protestantske matrike danes hrani Arhiv Republike Slovenije. Zaradi vseh poškodb, ki so nastale na knjigi v preteklih stoletjih, in boljšega zagotavljanja nadaljnjega materialnega varstva je bila knjiga leta 2000 izločena iz preostalega spisovnega arhivskega gradiva Deželnih stanov za Kranjsko. Danes se tako hrani ločeno v posebni zaščitni škatli, ki je bila izdelana po meri, na koncu I. registrature za škatlo 940.

Začetek vpisovanj v protestantsko matriko

Tridentinski koncil (1545–1563) je prvi predpisal vodenje krstnih in poročnih cerkvenih matičnih knjig, šele pol stoletja kasneje (leta 1614) je nato papež Pavel V. z rimskim obrednikom dopolnil predpisano še z zahtevo po vpisovanju umrlih v mrliške matične knjige. Že pred tridentinskim koncilom (v 15. stoletju) lahko na Slovenskem zasledimo prve matične knjige, in sicer v primorskih mestih (Piran, Izola), v notranjosti pa šele na vrhuncu reformacije v zadnji četrtini 16. stoletja (Ljubljana, Mengeš). Da so prvo matično knjigo vpeljali ravno ljubljanski prote-

7 Ugotovitve so bile zabeležene ob ogledu 6. marca 2014.

stantje, ne preseneča, saj je bilo prav reformacijsko gibanje tisto, ki je poudarjalo pomen vodenja matičnih knjig. Z njimi so namreč lahko nadzorovali sprejemanje zakramentov. (*Vodnik* 1972, XVII–XVIII)

Nastanek ljubljanske matične knjige oziroma začetek vpisov vanjo lahko, zahvaljujoč ohranjenemu zapisu na sprednji strani zadnjega folija, zelo natančno določimo. Iz ohranjenega zapisa tako razberemo, da je knjigo leta 1578, na novega leta dan, (protestantski) cerkvi podaril Marko Stettner (mlajši), mestni svétnik v Ljubljani.⁸

Ljubljanska protestantska matrika je začela služiti svojemu namenu že prve dni januarja 1578. V mrliškem delu knjige se je ohranil naslovni zapis, ki pravi, da so v četrtem poglavju zapisane osebe, ki so umrle od leta 1578 dalje.⁹ Že 7. januarja so naslovu dodali prva vpisa pokojnikov – dveh otrok. Prvi je bil Jurij, sina Rogerja Lotharja in njegove žene Felicite, ki so ga pokopali v cerkvi sv. Petra.¹⁰ Iz drugega zapisa beremo o Evi, hčerki Janeza Jekšiča in njegove žene Ane, ki je bila pokopana na pokopališču ob cerkvi sv. Petra.¹¹ Prva vpisa ne navajata vzrokov smrti otrok, prav tako ne imena predikanta, ki je opravil mrliški govor in pokojnika pospremil k njenemu zadnjemu počitku.

Prvima vpisoma nato sledijo v kronološkem zaporedju vpisi ostalih pokojnih za vsa naslednja leta, z izjemo tistih, zapisanih na folijih, ki se niso ohranili do danes. Nekaj teh pogrešanih vpisov je bilo mogoče rekonstruirati s pomočjo zanesljivih sekundarnih virov. Za leto 1587 tako lahko dopolnimo manjkajoči vpis o smrti Felicite pl. Gallenberg, rojene baronice Harrach, ki je bila 24. marca pokopana v špitalski cerkvi sv. Elizabete.¹² V letu 1588 (24. junija) je bil prav v tej cerkvi pokopan tudi

8 »*Diß buech hatt her Marx Stettner, rhats burger zu Laybach, zum newen jar zur kkirchen verehrt anno 1578.*« Glej: AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 324r.

9 »*Das IIII. capitel, von personen, so vom [15]78 jar an gestorben.*« Glej: AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 280r.

10 »*Den 7. tag january a[nno] [15]78 ist Georgius, m[agistry] Rogery Lothary vnnd Felicite, seiner ehlihen haußfraw, sohn zw S[annt] Peter in der khirhen begraben.*« Glej: AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 280r.

11 »*Den selben tag ist auff S[annt] Petters freythoff begraben Eua, Hannsen Jeckhschitsch vnnd Anna, seiner ehlihen hausfrawen, ehlihe tohter.*« Glej: AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 280r.

12 »*Den 24. marty 1587 ist in vnser spitalkirchen begraben worden frau Felicitas von Gallenberg, ein geborner freyin von Harrach, wittib etc., deren ich Spindler die leihbredig gethan, ex Ezeih: 37 visis de resurrectione.*« Glej: AS 1073, a.e. 272 (I-43r), fol. 72v.

Janez, sin Kristofa barona Auersperga.¹³ Pri sv. Petru so 23. septembra tega leta pokopali triletnega sina gospoda Peera,¹⁴ 17. novembra pa je v Ljubljani umrl organist in meščan Janez Diener.¹⁵ Leta 1589 je postala špitalska cerkev zadnje počivališče Adama barona Egkha (11. febru- arja),¹⁶ Barbare pl. Prankh, rojene pl. Scheyer (18. aprila),¹⁷ Doroteje baronice Auersperg, rojene baronice Meseritsch-Lomnitz (23. maja),¹⁸ in Marije Kristine baronice Auersperg, rojene baronice Spaur-Vallör (5. junija).¹⁹ Tega leta je umrla tudi Magdalena (Ursini) grofica Blagaj, rojena pl. Lamberg (9. marca), ki so jo pokopali v Kočevju,²⁰ Ljubljana pa

- 13 »Den 24. juny 1588, am s[annt] Joannis Baptista tag, ist in vnsern burgerspitall begraben junkher Johann, herrn Christoffen freyherrn zu Auersperg, landtsverwesers in Crain etc., sohnlein.« Glej: AS 1073, a.e. 272 (I-43r), fol. 40r.
- 14 »Den 23. september 1588 ist des herrn Peern söhnlein bey 3 jahren zur erden gehen S[annt] Peter bestatfet, dem ich M[agister] Pyroter die leichbredig gethan aus 49 exk. ob die betern einen nuz auch hieupon haben, wan ihnen gott kinder gibt vnd aber balt wider durch den todt nimeth.« Glej: AS 1073, a.e. 273 (I-44r), fol. 46v.
- 15 »Den 17. november 1588 ist Johann Diener, ein organist vnd fürnemmer burger, verschi- den, vnd den 18. zur erden bestatt. Dem ich die leichbredig gethan ex 11. ecclesia: wie der baum felt, also bleibt er ligen, daraus dits gehandelt ob der sentenz der am lezten endt vber ein gesprochen möge geendert werden; ob einem menschen nach sein absterben möge geholffen werden mit vigilien begengnusen etc.« Glej: AS 1073, a.e. 274 (I-45r), fol. 93r.
- 16 »Den 11. febr[uary] 1589 ist in vnser burgerspitalkirchen begraben herr Adam freyherr zu Egkh vnd Hungerspach etc. dem ich Spindler die leichbredig gethan. Apocol 7.« Glej: AS 1073, a.e. 273 (I-44r), fol. 35r.
- 17 »Den 18. aprilis 1589 ist in vnser burger spitallkirchen begraben die edle vnd tugendtsame frau Barbara von Prankh, ein geborner von Scheyer, deren ich Spindler die leihbredig gethan. 2 Cor 5 de extremo judicio, in praesentiae lotig nobilitatis Carnioliae.« Glej: AS 1073, a.e. 272 (I-43r), fol. 72v.
- 18 »Den 23. may 1589, am pfingst Montag, ist frau Dorothea freyin zu Auersperg, gebor- ner freyin von der Meseritsch vnd Lemnitz wittib sallige, gestorben, vnd den mitwoch hernach den 25. may, in vnser burgerspital, unter dem stuel, da sie in der bredig zu sizen gepflegt, auff ihr selbs begehren begraben worden, deren ich Spindler die leihbredig gethan, Math: 17 de clarificatione Christi.« Glej: AS 1073, a.e. 272 (I-43r), fol. 40v.
- 19 »Den 5. juny 1589 ist ganz sallighklich eingeschlaffen frau frau Maria Christina, freyin zu Auersperg, geborner freyin von Spaur vnd Vallor etc., wittib, sällige gedechtnus, vnd den 8. juny neben die frau frau Weikhartin sällige, in der kirchen begraben worden, deren ich Spindler die leihbredig gethan, Luce: 10 vnum ... Maria optimam partem elegit etc.« Glej: AS 1073, a.e. 272 (I-43r), fol. 40v.
- 20 »Den 9. marty 1589 ist frau Magdalena, graffin von Blagay, n[ata] Lamberg, zu der passion bredig getragen worden, hernach auf Gotschee weggeführt, vnd dorth begraben.« Glej: AS 1073, a.e. 272 (I-43r), fol. 47r.

je izgubila dva ugledna meščana – mestnega svetnika Andreja Dienerja (4. marca)²¹ in Janeza Pfannerja, ljubljanskega župana in špitalskega mojstra (11. junija).²² Zadnjega avgusta 1589 je okoli poldneva preminil Jurij Dalmatin, predikant v Ljubljani in Škocjanu pri Turjaku, ki so ga 1. septembra pokopali pri Sv. Petru. Pred pogrebom je predikant Benedikt Pyroter opravil pridigo v špitalski cerkvi.²³

Rekonstrukcija izgubljenih protestantskih krstov in porok

Kdaj natančno je bil prvi krst otroka in kdaj se je poročil prvi par, najverjetneje ne bomo nikoli ugotovili. S pomočjo zanesljivega sekundarnega vira, o katerem nekaj več besed v nadaljevanju, pa se je dalo rekonstruirati drobec povsem izgubljenega dela protestantske matrike – tako krstnega kot tudi poročnega dela.

Z natančnim pregledom omenjenega sekundarnega vira je bilo možno rekonstruirati le nekaj odstotkov vpisanih krstov in desetino vpisanih porok. Podatki trenutno kažejo na to, da se je prvi doslej znani krst²⁴

21 »Den 4. marty 1589 ist Andree Diener, rathsbürger, begraben, dem ich Spindler die leichpredig gethan. Luc. 11. beati, qui audiunt uerbum domini et custodiunt illus.« Glej: AS 1073, a.e. 274 (I-45r), fol. 93r.

22 »Den 11. juny 1589, dominica 2. trinitatis, ist begraben herr Hanns Pfanner, rathsbürger, burgermaister vnd spitalmaister etc., dem ich Spindler die leihpredig gethan.« Glej: AS 1073, a.e. 273 (I-44r), fol. 205r.

23 »Den letzten augusti (im j[ahr] 1589) ist vmb mittag selig in gott verschieden der ehrwürdige vnd wolgelerte herr M[agister] Georgius Dalmatinus, e[iner] e[rsamen] landschafft hir christlicher predicant vnd zu Auersperg bey S[annt] Canzian pfarrer, welcher den 1. septemb[er] bey S[annt] Peter ehrlich ist zur erden bestattet worden, dem ich Bened[ict] Pyroter zuvor in der spitalkirchen die leichpredig gethan, aus Esaia 56 (57) capit[el] wo der prophet klagt, wie der gerechte vmbkome, vnd die leuth nemen solches nicht zuherz, vnd daraus fürnemlich diß gehandelt, wie es doch gott meine vnd was er für vrsach habe, daß er seine junge, getreue vnd solche menner, die gott vnd seiner kirchen hetten noch lang dienen mögen, vnd alters halber noch lenger vnd viel jar leben, er sie durch den tod aus diesem leben, so bald wegaffe vnd sterben lasse.« Glej: Metelko 1825, XX–XXI.

24 V letu 1578 je bil krst deklice Ane v resnici osmi po vrsti, kar nakazuje številka osem pred zapisanim besedilom. Posamezne vpise krstov in pokopov so predikanti pri posameznem letu oštevilčili, vendar je bila to prej izjema kot pravilo. V našem primeru smo imeli srečo, da so krsti oštevilčeni, zato vemo, da je naš prvi znani krst v resnici osmi po vrsti in prvih sedem še ne poznamo.

zgodil 18. januarja 1578 v hiši grofa Ahaca Thurna v Kamniku. Deklico Ano, hčerko Jožefa Stokhzandta in Margarete, je krstil predikant Krištof Spindler. Pri krstu so bili navzoči boter Ludvik Isenhausen in botri Cecilija Warl in Ana Harrer.²⁵ Kot zadnji zabeleženi krst za zdaj velja tisti, ki se je zgodil 14. septembra 1596, ko je Nikolaj Vurič krstil Veroniko, hčerko pokojnega ljubljanskega meščana Absoloma Wernerja (ubili so ga Turki) in Margarete Engelshaus. Kot boter je naveden Andrej Naglič, botri pa sta bili gospa Krazenpacher in Agnes Meyderlin.²⁶

Prva do zdaj ugotovljena poroka se je zgodila v Ljubljani 6. januarja 1578, na dan sv. Treh kraljev, in sicer v hiši, ki je bila tedaj v lasti stiške opatiije. Pri obredu je bil navzoč predikant Krištof Spindler, žal pa ne izvedemo imen ženina in neveste.²⁷ Tako velja za prvo rekonstruirano poroko tista, ki je bila vpisana konec januarja 1578. Predikant Jurij Dalmatin je 27. januarja tega leta poročil Jakoba Ungerja z Vrhnike in Margareto, vdovo Jakoba Doleharja.²⁸ Zadnjo poroko beležimo konec decembra 1596. V hiši Nikolaja pl. Bonoma, deželnega upravnika na Kranjskem, sta se 29. decembra 1596 poročila Adam pl. Bonomo in Felicita pl. Lamberg, rojena pl. Auersperg s Šumberka. Poročil ju je predikant Gašper Kumperger.²⁹

- 25 »(8) Den 18. jenner 1578 hab ich Spindler zu Stain in des herrn Achatzen freyherrn von Thurn hauß getaufft ein k[ind] Anna, v[ater] Joseph Stokhzandt, m[utter] Margaretha, p[aten] Ludwigh Isenhausen, Caecilia, Hansen Wärls hausfrau, Anna, Michäel Harrers, aufschlagers zu Crainburg, hausfrau.« Glej: AS 1073, a.e. 272 (I-43r), fol. 143v; a.e. 273 (I-44r), fol. 168v.
- 26 »Den 14. september 1596 taufft ich Wuritsch in haus k[ind] Veronica, v[ater] Absolon Werner, burger zu Laybach selliger, wellicher vor Klifß von Türkhen ist erschossen worden, m[utter] Margaretha, eine Engelshauserin, p[aten] Andreas Naglitsch etc., frau Krazenbacherin vnd Agnes Meyderlin.« Glej: AS 1073, a.e. 273 (I-44r), fol. 42v.
- 27 »Den 6. jenner, an der h[eiligen] 3 könig tag, 1578 hab ich Spindler in des abts zu Sittich haus alhie zu Laybach zusammen geben ...« Glej: AS 1073, a.e. 273 (I-44r), fol. 168r.
- 28 »Den 27. jenner 1578 hab ich M[agistrus] Georgius Dalmatinus in primo ehevolkh im haus zusamben geben mit namben Jacob Vnger von Ober Laybach vnd Margaretha, Jacoben Dolechers selligen nachgelassene wittib.« Glej: AS 1073, a.e. 273 (I-44r), fol. 168r.
- 29 »Den 29. decembris 1596 hab ich Kumprecht, in des herrn landtsverwalters behausung vermehlet den edlen vnd gestrengen herrn Adamen Wonhom etc. mit der wollgebornen frauen Felicitas von Lamberg, gebornen frauen von Auersperg vnd Schönberg.« Glej: AS 1073, a.e. 272 (I-43r), fol. 40r, 90v.

Kot kažejo rekonstruirani zapisi, se je ljubljanska protestantska matrika v vsakdanjem življenju aktivno uporabljala do konca leta 1589 (za pokope) oziroma do konca leta 1596 (za krste in poroke). Zakaj takšna vrzel med pokopi na eni strani ter krsti in porokami na drugi, je težko ugotoviti. Glede na to, da na koncu ohranjenega dela manjka le nekaj folijev, kamor so vpisovali pokope od 10. avgusta 1587 dalje, lahko sklepamo, da je po letu 1589 zmanjkalo prostora v knjigi za vse naslednje vpise pokopov oziroma so te vpisovali v novo knjigo, ki je še nismo odkrili oziroma se ni ohranila do današnjih dni.

Na tem mestu lahko tudi povsem izključimo možnost, da bi pokope vpisovali v izgubljeni del matrike ob koncu krstnega ali poročnega dela. To nam potrjujejo tudi raziskave Petra Hitzingerja, ki je sredi 19. stoletja še lahko videl ljubljansko protestantsko matriko v svojem polnem obsegu. Ob natančnem pregledu je tako lahko preštel vse vpise v krstni, poročni in mrliški del matrike, jih statistično obdelal in svoje izsledke objavil (Hitzinger 1863, 84). (*Glej tabelo na naslednji strani.*)

Iz njegove tabelarične objave je razvidno, da so predikanti v matriko vpisovali krste in poroke med letoma 1578 in 1596. V tem času je bilo krščenih 2051 otrok in poročenih 658 parov. Prav tako so predikanti v knjigo vpisovali pokope, vendar le med letoma 1578 in 1589. Teh je bilo v vseh letih natanko 570. Podobno lahko ugotovimo pri seznamu obhajancev. Njihovo število so beležili med letoma 1578 in 1593. Pod oznako *windisch* je naštel 8583 obhajancev, pod oznako *deutsch* pa le 4311. Hitzingerjevo statistično objavo je čez dvanajst let povzel Dimitz, ko je pisal zgodovino Kranjske v treh delih (Dimitz 1875, 318).

Kaj se je dogajalo z ljubljansko protestantsko matriko od konca 16. stoletja dalje, bomo skušali pojasniti v nadaljevanju. Prav tako, kje vse se je knjiga hranila in kako je preživela burno obdobje protireformacije in katoliške obnove.

ŠTUDIJSKI VEČERI

Statistični prikaz podatkov vpisanih v protestantsko matično knjigo (po Petru Hitzingerju)

LETO	KRSTI	POROKE	UMRLI	OBHAJANCI	
				slovensko	nemško
1578	133	64	58	585	386
1579	111	40	44	643	283
1580	126	44	88	420	264
1581	133	38	85	552	274
1582	100	42	55	495	258
1583	145	45	25	550	326
1584	114	32	65	524	276
1585	113	38	29	542	286
1586	121	22	53	580	242
1587	97	29	25	545	287
1588	104	7	14	530	289
1589	106	23	29	586	223
1590	93	35	–	556	273
1591	82	40	–	561	232
1592	78	35	–	474	220
1593	106	42	–	440	192
1594	93	19	–	–	–
1595	102	25	–	–	–
1596	94	38	–	–	–
SKUPAJ	2051	658	570	8583	4311

Zanesljivi sekundarni vir

Po letu 1596, ko se zaključijo vpisi v protestantsko matriko, njeno omembo ponovno zasledimo šele okoli leta 1699. Janez Gotard Lukančič,³⁰ ki je med letoma 1699 in 1710 dokončal *genealogijo kranjskih knež-*

30 Janez Gotard Lukančič pl. Hertenfels, sin Gabrijela Lukančiča, se je rodil 17. aprila 1665 v Ljubljani. Bil je član družbe sv. Dizma z vzdevkom Plamenec (*der Angeflamte*), zanimal pa se je tudi za genealogijo in heraldiko. Njegova genealoška zbirka v treh delih, ki jo je dokončal med letoma 1699 in 1710, še danes predstavlja enega od temeljev za raziskovanje kranjskega plemstva. Poročen je bil z Marijo Cecilijo Fürnpfeil pl. Pfeilheimb iz Škofje Loke. V zakonu se jima je rodilo dvanajst otrok, večina od teh je umrla v otroških ali mladostniških letih. Umrli je 12. oktobra 1711 v Ljubljani. Glej: Preinfalk 2014, 105–106.

jih, grofovskih, baronskih in viteških rodbin v treh delih, je iz takrat še v celoti ohranjene ljubljanske protestantske matrike črpal podatke o posameznih članih plemiških družin – podatke o krstih, porokah in pokopih. Pri vsaki obravnavani plemiški družini je pri prvem izpisu iz knjige vestno zapisal »*Extract auß dem original vermahlungs, tauff vnd sterbbuech zu Laybach*« ali »*Extract aus dem laybachischen original copulationbuch/tauffbuch/sterbbuech*«, pri vseh naslednjih pa le »*tauffbuech*«, »*copulationbuch*« ali »*sterbbuech*«, ob tem je navedel tudi zaporedno številko vpisa v posameznem letu, če je bila ta navedena v viru samem. Tako natančnim izpisom lahko sledimo skozi vse tri dele v celoti ohranjene genealogije, ki jo danes hrani Arhiv Republike Slovenije.³¹

Lukančičeva genealogija v treh delih je v resnici sestavljena iz štirih delov. Prvi del, ki je posvečen kranjskim knežjim in grofovskim rodbinam, nosi letnico 1699; drugi del je razdeljen v dva dela – od katerih prvi datira v leto 1700 in zajema kranjske baronske rodbine od črke A do R, drugi pa v leto 1710 z baronskimi rodbinami od R do Z; tretji del vsebuje podatke za kranjske viteške rodbine, datira v leto 1705, prinaša pa podatke le za rodbine od črke A do H. Genealogija je istovetna z zgoraj omenjenim zanesljivim sekundarnim arhivskim virom, s pomočjo katerega je bilo mogoče vsaj delno rekonstruirati manjkajoči oziroma neohranjeni del ljubljanske protestantske matrike. Lukančič ni vestno citiral le uporabljenih virov, temveč je z enako natančnostjo izpisoval tudi vsebino posameznega vpisa iz originala. Ker je izpisoval vse – krste, poroke in pokope – lahko vsaj njegove izpise pokopov primerjamo s še ohranjenimi originalnimi zapisi v knjigi. Primerjava teh v celoti potrjuje dejstvo, da se njegovi izpisi zvesto držijo originalnih zapisov, ki so jih v 16. stoletju v protestantsko matriko zapisovali predikanti. Prav zaradi te primerjave lahko mirno trdimo, da Lukančičeva genealogija v treh delih velja za zelo zanesljiv sekundarni vir (vsaj kar zadeva prepise iz protestantske matrike). Zaradi Lukančičeve natančnosti je uspela vsaj delna rekonstrukcija ljubljanske protestantske matrike, zato lahko zdaj vsaj v grobih obrisih vidimo strukturo same matične knjige, način vpisovanja v posameznem poglavju oziroma sklopu in količino zapisanega

31 AS 1073, a.e. 272 (I-43r), 273 (I-44r), 274 (I-45r).

pri posamezni osebi (številčnost podatkov je bila ne samo ampak tudi odvisna od posameznikovega družbenega statusa – npr. položaja posameznika v mestni upravi ali zgolj dejstva, da je posameznik pripadal plemiškemu stanu).

Primerjava s sočasnimi protestantskimi matičnimi knjigami v Gradcu in Celovcu

Ljubljanska protestantska matrika je tudi sicer nekoliko specifična, ko jo primerjamo še z dvema arhivskima viroma enakega tipa – tj. z graško ali s celovško protestantsko matriko. Dunaj protestantske matrike ni imel oziroma se ni ohranila. Primerjava kranjske, štajerske in koroške protestantske matrike je na tem mestu mogoča prav zavoljo zanesljivega sekundarnega vira – Lukančičeve genealogije.

V štajerskem deželnem arhivu v Gradcu hranijo več protestantskih matičnih knjig. V prvi, ki časovno zajema obdobje med letoma 1567 in 1574, so vpisi porok in krstov, del pa je namenjen tudi seznamu obhajancev.³² Ovitek knjige je usnjen, od prvotne platnice pa sta ostali sprednja in zadnja stran, ki sta močno poškodovani. Na naslovnici knjige sta še opazni v usnje vgravirani podobi evangelistov Janeza in Mateja, na zadnji strani pa sta zelo slabo vidni podobi evangelistov Luke in Marka. Knjiga je bila restavrirana in ponovno zvezana v letu 1991. Vsebina same knjige je razdeljena v več poglavij, ki si sledijo brez pravega reda. Tako imamo najprej nekaj strani vpisov porok,³³ sledijo krsti,³⁴ seznam obhajancev,³⁵ potem pa zopet krsti³⁶ in na koncu poroke.³⁷

Vpisi porok so zelo skromni in pogosto nedokončani, saj ponekod manjka celo ime ženina ali neveste, lahko pa je zapisano le osebno ime brez navedbe priimka. Vedno je zabeležen datum poroke, v redkih prime-

32 StLA, Hs 1268.

33 StLA, Hs 1268, fol. 1r–8v.

34 StLA, Hs 1268, fol. 9v–26r.

35 StLA, Hs 1268, fol. 27r–30r.

36 StLA, Hs 1268, fol. 32r–118v.

37 StLA, Hs 1268, fol. 119r–141v.

rih pa je zapisan tudi kraj poroke. Podobno je pri vpisih krstov – izvemo datum krsta, ime krščenca in njegovega očeta (v izjemnih primerih ime matere), ime enega samega botra ali botre, ne izvemo pa imena predikanta, ki je opravil obred. Krajev, kjer so otroke krstili, vpisi praviloma ne navajajo, razen v nekaj primerih. V seznamu obhajancev jasno ni delitve na *windisch* ali *deutsch*, kot to poznamo iz ljubljanske matične knjige. Zasedimo lahko vpise dnevov z imeni svetnikov, npr. *in festo Thomae, in die Mathiae, den tag Bartholomei, in die Mariae Magdalenaee, ...* in pa npr. *am heilligen Ostertag, am lezten Ostertag, den 1 Suntag nach Ostern, ...* Ponekod so zapisani tudi kraji obhajanja – od aprila 1569 dalje (npr. *den 1 Aprillis Freytag herrn Jacob von Windischgraz, den 5 Aprillis beim herrn Landsverweser zu Neundorff, den tag Barphtolomei bey herrn Helffenreich von Khainach, in die Nativitatis Mariae bey herrn von Rakhniz, ...*).³⁸ Nedelje so praviloma označene z datumi in ne z imeni nedelj (npr. *dominica invocavit, dominica reminiscere, in festo trinitatis ...*), kot je to značilno za ljubljansko protestantsko matriko.

Druga knjiga je sestavljena iz petih ločenih delov, ki so bili zvezani leta 1991, vendar niso bili restavrirani in so zato bistveno slabše ohranjeni.³⁹ Prvi, drugi in tretji del predstavljajo krstne knjige, ki si sledijo kronološko (1575, 1577–1578, 1580–1593),⁴⁰ v četrtem delu je poročna⁴¹ in v zadnjem mrliška⁴² knjiga. Čisto na koncu je nato dodana še poročna knjiga⁴³ za obdobje med letoma 1567 in 1574, ki pa ni vezana k predhodnim petim delom in bi praviloma sodila k prvi matični knjigi. Način vpisovanja je v vseh delih podoben tistemu v prvi knjigi.

Za signaturo tretje protestantske matrike se skriva prepis protestantskih krstnih in poročnih matrik ter mrliške matrike (Hs 1268 in Hs 1285/1–5), ki je vezan v knjigo. Na hrbtu le-te najdemo napis z zlatimi črkami *Evangel. Matriken 1567–1598*. V prepisu najdemo tudi nekaj podatkov o usodi posamezne, še ohranjene, protestantske matrike.⁴⁴

38 StLA, Hs 1268, fol. 29r–29v.

39 StLA, Hs 1285.

40 StLA, Hs 1285/1, fol. 1r–22r; Hs 1285/2, fol. 23r–67v; Hs 1285/3, fol. 68r–138v.

41 StLA, Hs 1285/4, fol. 1r–60r.

42 StLA, Hs 1285/5, fol. 1r–39v.

43 StLA, zu Hs 1285, fol. 1r–12r.

44 StLA, Hs 1663.

Preglednica protestantskih matičnih knjig, ki jih hrani Štajerski deželni arhiv v Gradcu

KRSTNE KNJIGE	POROČNE KNJIGE	OBHAJANCI	MRLIŠKA KNJIGA
4. 3. 1569– 31. 12. 1569 (Hs 1268, fol. 9v–26r)	14. 12. 1567– 18. 12. 1569 (Hs 1268, fol. 1r–8v)	30. 11. 1567– 12. 1568 (Hs 1268, fol. 27r–30r)	2. 7. 159 5– 23. 9. 1598 (Hs 1285/5, fol. 1r–39v)
1. 1. 1570–20. 9. 1574 (Hs 1268, fol. 32r–118v)	8. 1. 1570–28. 11. 1574 (Hs 1268, fol. 119r–141v)	–	–
1. 1. 1575–31. 12. 1575 (Hs 1285/1, fol. 1r–22r)	31. 10. 1593–20. 9. 1598 (Hs 1285/4, fol. 1r–60r)	–	–
2. 1. 1577–31. 12. 1578 (Hs 1285/2, fol. 23r–67v)	14. 12. 1567–28. 11. 1574 (zu Hs 1285, fol. 1r–12r)	–	–

Na Koroškem protestantsko matriko v originalu še vedno hrani župnija sv. Egidija v Celovcu, fotokopije matrike pa Deželni arhiv v Celovcu. Za protestantsko dobo sta se ohranili krstna (1571–1599, dejansko do leta 1600) in mrliška knjiga (1571–1594, dejansko do leta 1600).⁴⁵

Krstna matična knjiga je razdeljena na tri dele – krstno knjigo za dečke zakonskega rojstva,⁴⁶ krstno knjigo za deklice zakonskega rojstva⁴⁷ in krstno knjigo nezakonskih otrok (dečkov in deklic).⁴⁸

Krsti vseh otrok so zapisani v tabeli. Na vsaki strani v knjigi je razpredelnica, kamor so običajno vpisali dvanajst krstov otrok. Podatki za posamezno leto so se vpisovali po naslednjem vrstnem redu: najprej mesec in dan, potem ime očeta in matere, nato ime krščenega otroka, sledilo je ime botra in kraj krsta.

Mrliška matična knjiga je razdeljena na dva dela – mrliško knjigo za moške⁴⁹ in mrliško knjigo za ženske.⁵⁰ Vpisi smrti so najprej pisani v enem stolpcu (pri moških med letoma 1571 in 1576, pri ženskah med

45 KLA, Stadtpfarre Klagenfurt St. Egid, Matriken, Sch. 1.

46 Ni paginirana, obsega 114 strani A3 formata.

47 Ni paginirana, obsega 115 strani A3 formata.

48 Ni paginirana, obsega le 16 strani A3 formata.

49 Ni paginirana, obsega 25 strani A3 formata.

50 Ni paginirana, obsega 12 strani A3 formata.

letoma 1571 in 1578), nato pa do konca knjige sledijo vpisi v dveh stolpcih na stran (pri moških od leta 1577, pri ženskah od leta 1579 dalje). Iz posameznih vpisov o pokojniku praviloma izvemo zelo malo podatkov (ime in priimek ter datum smrti). Izredno redki so primeri, ko je naveden poklic, kraj pokopa, starost osebe, vzrok smrti ...

Že krajša predstavitev graške in celovške protestantske matrike kaže na to, da je tudi istovrstno arhivsko gradivo pogosto zelo težko primerjati.

Ljubljanska protestantska matrika je pisana narativno, posamezni vpisi pogosto zelo veliko povedo o osebi/osebah (pokojniku, krščencu ali poročnem paru), zato je veliko bolj izpovedna od preostalih dveh ter izrednega pomena za vsa nadaljnja raziskovanja. Krste, poroke in pokope so v knjigo vpisovali različni predikanti, ki so delovali v Ljubljani pa tudi širši okolici, in so pri posameznem vpisu tudi navedeni. Zapis si sledijo kronološko in po nekem vnaprej določenem redu.

Graška protestantska matrika ima časovno sicer res večji razpon – krsti (1569, 1570–1574, 1575, 1577–1578, 1580–1593), poroke (1567–1569, 1570–1574, 1593–1598) in pokopi (1595–1598), vsebinsko pa je zelo skromna in dejansko predstavlja zgolj register oseb z datumi rojstev, porok in smrti. Podobno je s celovško matriko, kjer sta se ohranila le krstni in mrliški del (1571–1600). Tu prvič zasledimo tudi tabelarični zapis krstov, ki je poleg tega razdeljen še na tri dele – posebej za dečke oziroma deklice zakonskega rojstva, v tretjem delu nato sledijo še nezakonski otroci obeh spolov. Podobno je tudi pri mrliški knjigi, ki se deli na moški in ženski del knjige. Graška in celovška protestantska matrika zaradi vsega povedanega delujeta zelo uniformirano oziroma uradniško in prav nič domače oziroma osebno, piscev vpisov, ki so bili najverjetneje tudi predikanti, in so delovali v obeh mestih, ne poznamo, nič tudi ne izvemo o življenju vpisanih, npr. kraja pokopa ali sorodstvenih povezav.

Kdo vse je v preteklosti preučeval protestantsko matriko

Matično knjigo ljubljanskih protestantov so aktivno uporabljali med letoma 1578 in 1596. Kje so protestanti po koncu vpisovanja hranili matriko, še vedno ostaja uganka. Prvi, ki bi lahko prišel v stik s knjigo,

je zagotovo Janez Ludvik Schönleben (1618–1681), ko je sestavljal genealogije kranjskih plemiških rodbin (npr. Auersperg, Gallenberg ...). Iz njegovih izpisov lahko sklepamo, da protestantske matrike ni poznal.

Schönlebnov prijatelj Janez Vajkard Valvasor (1641–1693) je sedmo poglavje *Slave vojvodine Kranjske* namenil verskim zadevam na Kranjskem, kjer je med drugim obravnaval tudi reformacijo. V samem besedilu ni nikjer izrecno omenil ljubljanske matrike, je pa zapisal, da so ljubljanski protestanti različne protestantske knjige odnesli na lontož, knjige izgnanih pridigarjev pa so večinoma odkupili in jih dali v registraturo deželnih stanov. V nadaljevanju je zapisal, da je nadvojvoda Ferdinand II. leta 1601 večkrat ukazal, naj se omenjene knjige izročijo reformacijskim komisarjem, ukaz pa takrat ni bil izpolnjen. Šele leta 1616, ko je sam osebno obiskal Ljubljano, je z ukazom uspel in so bile knjige z lontožja prenesene v jezuitski kolegij (Valvasor 1689, 468–469). Glede na Valvasorjeve podatke lahko pogojno domnevamo, da je bila protestantska matrika med knjigami, ki so se okoli leta 1600 hranile na lontožu, nato pa bile prenešene v jezuitski kolegij.

Njima je sledil že prej omenjeni Janez Gotard Lukančič (1665–1711), ki je med letoma 1699 in 1710 sestavil *genealogijo kranjskih knežjih, grofovskih, baronskih in viteških rodbin* v treh delih. Ljubljansko protestantsko matično knjigo je zelo dobro poznal, žal pa ni zapisal, kako je prišel do nje oziroma kje se je hranila v njegovem času.

Tudi jezikoslovec in pisatelj Franc Serafin Metelko (1789–1860) je poznal matriko, saj jo je v uvodu svojega dela *Lehrgebäude der slowenischen Sprache im Königreiche Illyrien und in den benachbarten Provinzen* iz leta 1825 na kratko omenil (Metelko 1825, XVIII–XXII). Zapisal je, da so leto poprej knjigo našli v arhivu stolnega kapitlja v Ljubljani. Predstavil je štiri poglavja matrike, pri čemer od doslej znanega odstopajo navedbe, da je poročni del knjige zajemal obdobje med letoma 1578 in 1597 (!), da je knjiga tedaj obsegala 327 oštevilčenih folijev in podatke, da na začetku manjkajo foliji 2, 3, 4 in 5. V nadaljevanju je Metelko iz matrike izpisal podatke o članih družine Dalmatin. Po njegovih navedbah je bila smrt Jurija Dalmatina v knjigi zabeležena na foliju 327 (Metelko 1825, XX–XXI), v poročnem delu pa se na foliju 224 omenja vdova Barbara Dalmatin, saj je leta 1591 v njeni hiši predikant Marko Kumprecht poro-

čil Matevža Valnita z Rakovnika in Marušo, služkinjo pri Dalmatinovih.⁵¹ Na koncu sledita še navedbi smrti Dalmatinovih sinov Janeza in Marka ter omemba, da se v knjigi med krsti in pokopi omenjajo tudi nekatere Dalmatinove hčerke (Metelko 1825, XXI).

Daleč največ zanimanja pa je matrika zbudila v prvi polovici 19. stoletja, ko jo je začel preučevati Peter Hitzinger (1812–1867), ki je zapisal, da knjiga obsega 323 folijev, končno letnico vpisov porok pa je popravil na leto 1596. Za razliko od Lukančiča se ni lotil načrtnega izpisovanja celotnih vpisov iz matične knjige, temveč je občasno v svojih prispevkih objavil posamezne zanimivosti (Hitzinger 1864, 7–8, 52–54).

Poleg tega je poskušal statistično obdelati takrat (še v celoti) ohranjeni vir – kolikokrat je posamezna (večinoma plemiška) družina omenjena v matriki, koliko teh vpisov je za ženske, otroke, moške. Prav njegovim statističnim objavam se lahko zahvalimo, saj iz njih izvemo, da so otroke najpogosteje krščevali v špitalski cerkvi, občasno pa tudi v zasebnih hišah, če je šlo za imenitnejšo družino ali krst v sili. Krst je potekal v nemškem ali slovenskem jeziku (odvisno od družine), prisotni pa so bili dva botra in dve botri. Tudi poroka se je običajno po treh razglasih zgodila v cerkvi ali v zasebni hiši. Izven Ljubljane so se poročali v Kamniku v hiši grofa Ahaca Thurna, na Vrhniki v hiši pokojnega Perka ali v hiši družine Flach, v Kranju pri Janezu baronu Khislu na gradu Khislstein, v Postojni v hiši družine Mauritsch, v Novem mestu v hiši družine Lederer ter na gradovih v Smledniku, Žužemberku, Logatcu in Puštalu v Škofji Loki. Hitzinger pa je med natančnim pregledovanjem zaznal še eno posebnost. Zasedil je namreč večje število porok med moškimi iz nemških dežel in ljubljanskimi vdovami ali samskimi ženskami. Iz knjige obhajancev je razbral, da se je protestantsko bogoslužje redno opravljalo v špitalski cerkvi sv. Elizabete, in sicer vsako nedeljo ter ob pomembnejših praznikih (božič, novo leto, velika noč ...). Glavni del obreda je predstavljala pridiga, obhajanci so bili številčnejši ob praznikih (100–300 oseb), ob navadnih nedeljah je bilo teh bistveno manj (10–40 oseb). Bolniki so bili lahko obhajani tudi v zasebni hiši. Ljubljanski protestanti so imeli

51 »Dom[inica] quinquagesima 1591 hab ich Kumprecht im haus fraven Barbara Dalmatin in wittib zusammen geben Mattheush Valnit is Rakovnika vnd Marush erwelten fraven dienerin.« Glej: Metelko 1825, XXI.

lastno pokopališče le pri špitalski cerkvi sv. Elizabete, sicer so pokojnike pokopavali v grobove in grobnice na katoliških pokopališčih. Najpogosteje se kot kraj pokopa omenjata cerkev sv. Petra in pokopališče pri sv. Petru. Redkeje se omenjajo cerkev sv. Nikolaja, frančiškanski samostan in pokopališče pri frančiškanih ter pokopališče pri cesarskem špitalu ob cerkvi sv. Jakoba. Le izbrani pa so našli zadnji počitek v prej omenjeni cerkvi sv. Elizabete. Izven Ljubljane so protestante pokopavali v samostanu v Kamniku, v cerkvi v Trebnjem, v župni cerkvi v Višnji Gori in v cerkvi v Dobu pri Domažalah (Hitzinger 1864, 52–54).

Peter Hitzinger še vedno velja za edinega preučevalca vira, ki je v tabelaričnem zapisu predstavil vsa štiri poglavja protestantske matrike v številkah. Njemu se namreč lahko zahvalimo, da poznamo končno številko vseh vpisov v matriko za posamezno leto, za vsa leta skupaj in za vsak del matrike posebej (Hitzinger 1863, 84). Objavljeni podatki so bili v veliko pomoč pri rekonstrukciji manjkajočega dela matrike, saj smo lahko z njihovo pomočjo ugotovili delež ponovno najdenih vpisov, in hkrati v opomin, da je kljub številnim poskusom in vloženemu trudu še vedno ogromno podatkov, ki jih najverjetneje nikoli ne bomo uspeli najti. Hitzingerjevi izpiski, primerjave in tabelarni prikazi so se na srečo ohranili do današnjih dni tudi v njegovem rokopisu.⁵²

V drugi polovici 19. stoletja sta protestantsko matično knjigo preučevala vsaj dva – Theodor Elze (1823–1900), prvi pastor novo ustanovljene protestantske cerkvene občine v Ljubljani (1852), in Peter Radics (1836–1912). Prvi je iz vira črpal podatke za številne razprave o protestantizmu na Kranjskem v 16. stoletju,⁵³ drugi je za potrebe novo nastale protestantske cerkvene občine napravil prepis protestantske matrike, ki nosi letnico 1899. Tega leta je bila matrika zagotovo že okrnjena, saj je Radics prepisal le podatke, ki jih še danes najdemo v ohranjenem viru (brez vpisov krstov in porok). Ob tem je potrebno pripomniti, da je Radics pri prepisovanju napravil kar nekaj napak, predvsem pri zapisovanju priimkov in poklicev. Po do zdaj znanih podatkih so se ohranili trije izvodi Radicsevega prepisa. Prvi izvod hrani Arhiv Republike Slovenije

52 AS 881, t.e. 2.

53 Glej: Elze 1880, 21–27; Elze 1882, 1–52; Elze 1891, 171–179; Elze 1894, 135–151; Elze 1899, 117–153; Elze 1900, 159–201; Elze 1901, 53–69.

v osebnem fondu Petra Radicsa,⁵⁴ drugi (vezan) izvod naj bi domnevno hranil Zgodovinski arhiv Ljubljana v fondu Protestantska cerkvena občina v Ljubljani, ki vsebuje gradivo od leta 1852 dalje, vendar v fondu Radicsevega prepisa ni.⁵⁵ Zadnji do zdaj znani (vezani) izvod pa hrani današnja protestantska cerkvena občina v Ljubljani.

Uničenje dela protestantske matične knjige

Kdaj je prišlo do uničenja oziroma izgube dela ljubljanske protestantske matrike, še ni bilo mogoče natančno ugotoviti. Glede na znana dejstva lahko zapišemo, da se je matrika aktivno uporabljala med januarjem 1578 in decembrom 1596, preživela je protireformacijo in katoliško obnovo ter se v celoti ohranila do leta 1699, ko jo je pregledoval Lukančič. V enakem obsegu je bila tudi še v prvi polovici 19. stoletja, ko jo je statistično obdelal Peter Hitzinger. Sledi leto 1899, ko je Peter Radics zaključil svoj prepis celotnega besedila. Pri pregledu prepisa se je izkazalo, da matrika naenkrat ni več v obsegu, v kakršnem je bila ob svojem nastanku.

Kaj bi se lahko zgodilo v drugi polovici 19. stoletja? Delno nam pri razjasnitvi tega vprašanja lahko pomaga zaznamek v Wallnerjevi kartoteki.⁵⁶ Ob popisovanju gradiva je arhivar Julius Wallner (1852–1914) v drugi polovici 19. stoletja zapisal, da v fasciklu 54g, kjer so zbrani dokumenti o protestantizmu, manjka št. 13, tj. protestantska matrika, ki naj bi si jo prisvojil zgodovinar in duhovnik Anton Koblar (1854–1928) in jo odnesel s seboj v Kranj. Pripisano je tudi, da je bila matrika leta 1864 v lasti stolnega arhiva in še ohranjena v celotnem obsegu. Po posredovanju duhovnika Janeza Kulavica (1838–1906) je Koblar leta 1889 le vrnil matriko stolnemu kapiteljskemu arhivu⁵⁷ (žal ob vrnitvi nihče ni zapisal, v kakšnem stanju

54 AS 984, t.e. 9.

55 ZAL LJU 295, t.e. 33, 34.

56 Starejši kartotečni popis dela arhivskega fonda AS 2, Deželni stanovi za Kranjsko.

57 Tu navedbe ne držijo povsem. V *Obravnavah deželnega zbora kranjskega v Ljubljani* za leto 1889 lahko v poročilu pri Deželnem muzeju med pridobitvami preberemo: »Anton Koblar, kaplan v Šenčurji, denarje cesarja Nerona in Antonija Pija in pa mrtvaški zapisek ljubljanskih luteranov.« Glej: *Obravnave* 1889, 150–151. Iz zapisanega bi lahko sklepali, da Anton Koblar leta 1889 protestantske matrike ni vrnil stolnemu kapiteljskemu arhivu, temveč muzeju. Stolni kapitelj je kasneje vseeno nekako prišel

je vrnjena matrika), arhiv pa jo je nato leta 1903 podaril muzeju (Rudolfinum).⁵⁸ Še pred podaritvijo je nekdo na prvo stran v spodnji levi kot protestantske matrike zapisal naslednje besedilo: »*Am 13.7.1901 wurden nurmehr 56 Blätter dieses Bueches erhalten vorgefunden. Dr. I.K.*«. ⁵⁹

Dosedanji izsledki so čas, v katerem bi lahko prišlo do uničenja, skrčili na obdobje z mejnima letnicama 1864 (ko je Hitzinger objavil svojo statistično analizo matrike in je ta še v polnem obsegu) in 1899 (ko Radics zaključil prepisovanje matrike in je ta že okrnjena). Nejasnosti nam še nekoliko osvetlijo naslednja dejstva: konec 19. stoletja je za matično knjigo izvedel klasični filolog in literarni zgodovinar Fran Wiesthaler (1849–1927), ki je leta 1883 zapisal, da mu je knjigo omenil Anton Koblar, ter dodal, da je knjiga, ki so jo ponovno odkrili leta 1824, pred kratkim izginila iz arhiva stolne cerkve (Wiesthaler 1883, 96.). Dvajset let kasneje je zgodovinar Ivan Vrhovec (1853–1902) v delu *Zgodovina šentpeterske fare v Ljubljani* namignil, da se matrika hrani v škofijski knjižnici (Vrhovec 1903, 28). Še najbolj pa je zgovorna notica Antona Koblarja župniku Ivanu Vrhovniku (1854–1935). Koblar je v pismu zapisal, da je imel v rokah še celotno protestantsko matriko, ki mu jo je posodil stolni vikar Jožef Erker (1851–1924). Ko se je čez čas ponovno oglasil pri Erkerju, ker je hotel knjigo ponovno pregledati, le-tega ni bilo doma. Ko je strežnici povedal, po kaj je prišel, mu je ta dejala, da je z matriko podkurila, nekaj pa je le še ostalo pred

do matrike, saj pri nadaljnjem pregledovanju obravnava deželnega zbora pri letu 1903 naletimo na zapis, da je tega leta stolni kapitelj v Ljubljani Deželnemu muzeju podaril luteransko matriko. Glej: *Obravnave* 1903, 200–201. Zadnji podatek o podaritvi potrjuje tudi akcesijska knjiga v Arhivu Republike Slovenije, kjer je pod št. 663 jasno zapisano – datum prevzema in vpisa: 1903, predmet: *luteranska matrika*, izročitelj: Stolni kapitelj v Ljubljani, opomba: *Objave kranjskega deželnega zbora*, zvezek 44, 1903 (poročilo, str. 200). Glej: AS, Akcesijska knjiga 1821–1945, št. 663.

- 58 Na kartotečnem lističu v Wallnerjevi kartoteki najdemo naslednji zapis: »*No. 13 fehlt jetzt. Wurde vom Koblar als sein Eigentum proklamiert und beim Abgange nach Kranenburg mitgenommen (Müllner, m.p.). Laut Erwerbungsprotokoll de 1889 am 16. Mai sub No. 54 von Koblar dem Archive geschenkt, und die Schenkung im Landtagsberichte pro 1889 gedruckt ohne von Koblar beanständet zu sein. Laut Hitzinger (Mitth. 1864, p. 7) Eigentum des Domarchives gewesen, cf.l.c. damals noch vollständig von 323 Blatt. Ist vom Koblar dem Domkapitel retourniert worden, da ihm Kulavic schrieb, res ad dominum clamat, das Domkapitel schenkt sie wieder dem Museo 1902 (Müllner, m.p.)*«. Glej: AS 2, Wallnerjeva kartoteka (*fasc. 54g, Evangelische Religion*).

- 59 AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 243r.

pečjo. Koblar je preostanek matrike odnesel v muzej Rudolfinum.⁶⁰ Če gre verjeti zadnjim navedbam, potem je jasno, kje je končala glavčina ljubljanske protestantske matične knjige – v peči stolnega vikarja Jožefa Erkerja.

Ko mrtvi spregovorijo ...

Ohranjeni del protestantske matične knjige kljub svoji okrnjenosti še vedno ponuja celo vrsto podatkov o osebah, ki so v drugi polovici 16. stoletja živele in delovale predvsem v Ljubljani pa tudi bližnji okolici. Zaradi natančnih zapisov vemo, da so od leta 1578 dalje v matično knjigo vpisovali štirje predikanti – Gašper Kumperger, Janez Schweiger, Jurij Dalmatin in Krištof Spindler. Tem se je marca 1581 pridružil Felicijan Trubar, aprila istega leta Janez Tulščak, avgusta 1586 pa še Benedikt Pyroter. Omenjeni predikanti se pri vpisovanju pokojnih niso omejevali zgolj na suhoparne podatke, temveč so večkrat zabeležili posebnosti oziroma zanimive vzroke smrti, težave pri pokopih umrlih, smrti predikantov, kraje pokopov in še nekatere druge zanimivosti.

Predikantu Spindlerju se je zdelo pomembno, da pri vpisu smrti Mihaela, sina Janeza Pfannerja, zapiše, da je utrpel nenevarno strelno rano na desni roki, zaradi katere je kasneje vseeno umrl.⁶¹ Jurij Dalmatin je pri vpisu smrti starega vojaka Jakoba Goldarfferja zapisal, da je ta zjutraj s konjem jezdil v smeri Fužin in naj bi se okoli četrte ure popoldne vrnil v Ljubljano. V času njegovega vračanja se je razbesnela grozna nevihta, vojaka pa so nato našli mrtvega na cesti.⁶² Tudi Janez Schweiger se je ob vpisu

60 Glej: Kidrič 1929, VIII–IX, opomba 23.

61 »Den 21. april [15]78 herrn Hansen Pfanners sohn Michel zu S[annt] Peter begraben, welcher von ainem vngefährlichen schuß vnd kugel am rechten arm verletzt, vnd davon gestorben ist. Dem ich Spindler die leichpredig gethan.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 282v.

62 »Den 26 isten may ist Jacob Goldarffer, ein alter betagter kriegsman, von danen auß am morgens vmb 9 vhr außgangen, vnder Kaltenprun zu einem roß so daselbst am gras gangen, hat vermeint desselben tags gwiß wider vor vieren nach mittag heim zu komen, als er aber am heim gehn gewest, ist ein greülich vngwitter entstanden, welches wie man vermeint in getödt hat, dan er noch desselben abents an der strassen toder gefunden, vnnd das andern tags, nemblich den 27 isten may, zu S[annt] Peter begraben werden, dem hab ich Dalmatinus die leichpredig gethan. Ex epistola Jacob, 4. cap[itel], ecce nunc dicitibus hodie aut in crastino ibimus etc.« (AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 283r.)

smrti konjskega hlapca Janeza čutil dolžnega zapisati, da je nesrečnika pred Stettnerjevo hišo do smrti zabodel krojaški vajenec, prav tako Janez po imenu. Zabodeni vajenec, ki je bil doma iz Radovljice, se je nameraval na Dunaju poročiti, v Ljubljani pa se je mudil zaradi pridobitve rojstnega lista in vajeniškega spričevala.⁶³ Zanimivosti pa s tem še ni konec. V ohranjenih zapisih lahko beremo o nesrečnem Janezu Auerspergu, ki je umrl na poroki svoje hčerke Felicite,⁶⁴ o stari in pobožni Suzani Stettner, ki je umrla za kapjo,⁶⁵ o Margareti Giesser, ki naj bi umrla stara 100 let⁶⁶ pa tudi o Vajkardu baronu Auerspergu, ki je po opravljenem pregledu vojske v Karlovcu nenadoma zbolel in umrl v eni uri,⁶⁷ ali Sebastjanu Andrečiču, ki je utonil na Beneškem.⁶⁸

- 63 »Den 9. nouembris ist ein schneidergessell nomine Hannß, vor des heren Stettners hauß durh einen reitkhneht, heren Wolfffen freyhern von Thurn etc., auh seines namens Hannß, erstochen vnd folgenden 10. nouembris bei S[annt] Petter begraben worden. Dem ich Schweyger die leychpredig gethan hab. Solher schneider ist von Ratmanß dorff bürtig, hatt zw Wien geheyratt vnd ist vmb seine geburts vnd lehrbrieff herein khomen. Vnd also vnuersehens vmbkhomen.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 284r.
- 64 »Den 9. octob[er] [15]80 ist herr Hanß von Auersperg etc. am morgen vmb 2 vhr gestorben, als denselben tag seiner tochter jungfrawen Felicita hochzeit mit herrn grafen Georgen Vrsin zu Plagey etc. gehalten worden. Vnd den andern tag hernach, den 10. octob[er], ist er im closter begraben worden, allda ich Spindler in der closterkürchen die leichpredig gethan.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 295v.
- 65 »Anno [15]78, den 29. iuny hatt der schlag die fromme alte fraw Susanna Stettnerin getroffen, welche den 2. iuly hernach säliglich im herren entschlaffen vnd den 3. iuly bey S[annt] Peter begraben worden, deren ich Spindler die leichpredig gethan.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 283r.
- 66 »Den 31. [ianuary] hab ich Spindler bey S[annt] Peter ain leichpredig gethan der alten zeugwardtin Margaretha, Lienhardt Giessers, zeugwarts, säligen muetter, welche bey hundert jaren alt worden.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 285r.
- 67 »Den 7. augusti dises [15]81 isten jars ist herr Weikhardt freyherr zu Auersperg, erbcammerer in Crain vnd der W[indischen] Marck, röm[ischer] key[serlicher] majestät vnd fürstlicher durchlaucht erzhertzogen Carls zu Ossterreich etc. rhat, landtshaubtman in Crain, vnd obrister auff der crabatischen vnd meergränzen, nach gehaltner muster erkrankt, sich gelegt, der brechen auff in geschlagen vnd in ainer stund tod bliben. Dessen leichnamb den zehenden augusti hernach, das ist an s[annt] Lorenzen tag, zur vesper von Carllstatt hieher gehen Laybach gepracht, christlich vnd ehrlich zu der erden bestät worden. Dem ich Spindler auß Esaie 3 (Sihe, ich nemme weg allerley vorrhet etc.) die leichpredig gethan.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 302r.
- 68 »Den 1. juny ist des Casparn, Bastian Andretschitschs sohns, der drin auf dem venedigischen ertrunken, leich hieher gepracht vnd zu S[annt] Peter pegraben worden, dem ich Dalmatinus die leichpredig gethan ex Jacobus 4. cap[itel].« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 315r.

Predikanti so pogosto popisali tudi zaplete pri pogrebih. Januarja 1580 se je zapletlo pri pokopu Elizabete Raschauer, ki je sicer umrla v Gorici, pokopana pa je želela biti v družinski grobnici v cerkvi sv. Nikolaja v Ljubljani.⁶⁹ Junija istega leta je prišlo do nevšečnosti tudi pri pogrebu Barbare Zetschker v frančiškanskem samostanu.⁷⁰ V obeh primerih je katoliška duhovščina sprevedu onemogočila vstop v cerkev in prepovedala petje pogrebnih pesmi. Pogosto pa so bila prav ljubljanska pokopališča tista, ki so omogočila zadnji počitek prenekateremu protestantu, ki ga svojci niso smeli pokopati v domačem kraju. Wentz Kumper, ki je bil še za časa življenja zaradi protestantizma izgnan iz Gorice, je zatočišče našel v Ljubljani, kjer je kasneje umrl in bil pokopan pri sv. Petru.⁷¹ Magdalena pl. Neuhaus, rojena pl. Paradeiser, je umrla na svojem gradu, ker pa je niso smeli pokopati ne v lokalni cerkvi ne na pokopališču, je bila prepeljana v Ljubljano in pokopana v špitalski cerkvi sv. Elizabete.⁷² Leta

- 69 »Den 3. january hatt man hieher pracht fraw Elisabeth Raschauerin von Görtz, ein geborne von Rain, zuuor Geörgen Warls, gewesten buechhalters einer landschafft in Crain, hausfraw etc., welhe zuuor den 30. decembris [1579] zw Görtz verschiden. Aber da man ir das grab in S[annt] Niclaß khirhen hatt machen wöllen, da haben sich die verzweyfelten pfaffen vnnutz gemacht, die khirhen gespert vnd das grab nit machen laßen, biß daß ein ersamer magistratt, burgermeister, rihter vnnnd rath dahin in die khirhen gangen, vnd da sich die pfaffen die khirhen zw öffnen verwidert, haben sy dieselb durh den schloßer aufflassen thuen, vnd das grab mahen laßen, darüber die pfaffen erzürnt vnd baum außreissen wöllen, was darauß wirt, gibt die zeit der teuffel wüettet in pfaffen, des sy sich nah gottes niht fürchten. M[agistrus] Georgius Dalmatinus hatt in der spitalkhirhen die leyhpredig gethan.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 290r.
- 70 »Den 2. juny, an der papisten gotts löster tag, ist fraw Barbara, ain geborne von Berneck, herrn Michaëls Tschetschkers haußfraw, im closter begraben worden, deren ich Spindler in vnser burger spital kkirchen die leuchpredig gethan. Als man die leuch zum kloster gebracht, hatt der arme stollbrueder, die schueler vnd christliche predicanten (damit die kkirchen nit entheiligt würde) nit hinein gehen, auch die grab lieder nit singen wöllen lassen.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 292r.
- 71 »Den 27. aprilis ist gestorben vnnnd zu S[annt] Peter begraben Wentz Kumper, schlosser vnd burger alhie, vervolgt von wegen der religion von Görtz, den hab ich Dalmatinus die leyhpredig gethan.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 305v.
- 72 »Den 10. may [15]84, am tag der himmelfart Christi, ist fraw Magdalena, herrn Wolfen von Newhaus gemahel, ain geborne Paradeyserin von irem geschloß (da man in kainer kkirchen noch freythof sie begraben lassen wöllen) hieher gen Laybach gebracht worden, vnd in vnser burgerspitalskirchen begraben, deren ich Spindler die leichpredig gethan ex Ioan[nes] 1 vnd Genes[is] 28 von der laytter Jacob, welche allein Christus Jesus hochgelobt in ewigkeit, amen.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 310v.

1586 je v Škofji Loki umrl sin deželnega pobiralca davka. Njegov pogreb v domačem kraju so preprečili generalni vikar, mestni sodnik in mežnar, zato so Jurija Arnola pokopali pri Sv. Petru v Ljubljani.⁷³

V ohranjenem delu protestantske matične knjige niso zabeleženi samo predikanti, ki so bili avtorji vpisov, temveč tudi tisti, ki so delovali v okolici ali celo pribežali iz Hrvaške, v Ljubljani našli svoje zatočišče in kasneje tu tudi umrli. Prav vsi so bili pokopani na pokopališču pri sv. Petru. Tako so v Ljubljani umrli Jurij Juričič (zaradi boleznij eter),⁷⁴ »stari pobožni« Anton Dalmata,⁷⁵ Gregor Vlahovič⁷⁶ in Matevž Živčič,⁷⁷ ki je deloval na Krasu in v Istri. Poleg njih so zabeležili tudi smrti Krištofa Faschanga,⁷⁸ Marka

73 »Den 1. nouemb[ris], an aller hailigen tag, ist bey S[annt] Peter begraben worden Georg, Caspar Arnol, ainer ers[amen] landtschafft tazeinnehmens zu Bischofflack, kind, das man zu Lack nit wollen begraben lassen, darwider sich auch der Seb[astian] Samuen, vicary generalis gepreusst, vnd die begrebnuß durch den statt richter vnd mesner sperren wollen.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 320r.

74 »Den 26. octob[ris] ist her Georg Juritschitsch, feldperdicant, zu S[annt] Peter begraben worden, welcher im anfang vnd hernach der crainerischen kkirchen, sambt sein mitgehilffen vil gedient, in dem er die päbstische meß, abgötterey vnd irthumb gestrafft, vnd den rechten weg zur ewigen sälligkeit, vnd wären gottes dienst gezeigt. Dem ich Christoff Spindler die leichpredig gethan. Er ist gestorben an dern leberfluß, welchen er auß dem feld, vnd crabaten heimbracht. Gott geb im ain fröliche aufferstehung, vnd vnß alln ain sälligs end.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 283v–284r.

75 »Den 13. marty ist der fromme alte herr Anthoni Dalmata vnd Hanß Behem mit ainander bey S[annt] Peter begraben worden, denen ich Spindler in vnser burger spital kkirchen die leichpredig gethan.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 285v.

76 »Den 19. february [15]81 ist herr Gregor Vlachouitsch sällig, ain christlicher eiferiger predicant, so am samstag zuvor sitzender ganz sällighen eingeschlaffen, bey S[annt] Peter begraben worden, dem ich Spindler die leichpredig gethan. Ex 2. Tim. 4. bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 299r.

77 »Den 29. decemb[ris] 1585, am sonntag intra natiuitatem Christi et circumcisionis domini, ist der fromme, alte, beständige vnd eifrige prediger deß hailigen euangeliums am Karst vnd Yssterreich, herr Mattheß Siutschitsch sällig, welcher zu Raunach gestorben, vnd ime dort kein stättle zur begrebnuß vergünstigt hatt wellen worden, hieher auff Labach gebracht, dem ich Spindler die leichpredig ex 2 Timoth[eus] 4 nunc immolar etc. gethan, vnd hernach gen S[annt] Peter getragen, vnd daselbst ehrlich begraben worden.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 316r.

78 »Den 11. sept[embris] ist herr Christoph Faschang kranker von Nadlischek hieher gebracht vnd des folgenden tags in der nacht vmb 9 vhr sanfft in christo eingeschlaffen, dessen leich ist den 15. dits zu S[annt] Peter in kirchhoff begraben vnd herr Christoph Spindler die leichpredig gethan.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 295r.

Žlahtniča⁷⁹ in Janeza Schweigerja. Prav pri zadnjem je Krištof Spindler opozoril na spremembo koledarja, ko je zapisal, da je umrl 21. februarja 1585 po novem oziroma 11. februarja po starem koledarju.⁸⁰

Takšnih zanimivosti je v protestantski mrliški knjigi še več. Naj za konec omenimo le še dve. Felicijan Trubar je imel leta 1581 na pogrebu Katarine, hčerke predikanta Krištofa Spindlerja, svoj prvi mrliški govor.⁸¹ Jurij Dalmatin pa je leta 1585 zabeležil, da je umrl Andrej Gabrijan, do zadnjega goreč katolik, ki se je na smrtni postelji spreobrnil v pravo vero, bil obhajan in na koncu spokojno umrl.⁸²

79 »Den 10. may ist herr Marx Schlachmitsch, ainer ersamen landtschafft gewesster predicant in Ober Crain, so im burgerspital säliglichen in vnser, der predicanten bey wesen, gestorben oder vil mer nur entschlaffen, bey S[annt] Peter begraben, neben herrn Gregorn [V]lachouitschen säligen vnd herrn Georgen Juritschitschen säligen.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 301r.

80 »Den 21. february nach dem newen calender, oder den 11. [february] nach dem alten cal[ender], ist am morgens, bald nach zehen vhr, sanfft in Christo eingeschlaffen weilland der ehrwurdig vnd christlich herr Hans Schweiger auß der Gottschee bürtig, ainer e[rsamen] landtschafft in Crain gewester evangelischer windischer prediger alhie zu Laybach, dem herr Christoph Spindler, den tag hernach, die leichpredig gethan auß 2 reg: 4., vnd die leich zu S[annt] Peter am kirch[h]off bestatigt worden. 8 vhr.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 314r.

81 »Den 3. marty ist Catharina, herren Christophen Spindlers, predicanten, dochterlin in gott verschiden vnd zu S[annt] Peter in der kirchen begraben worden. Die leichpredig hat m[agister] Felicianus Truber gethan. War alhie sein erste leichpredig.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 299v.

82 »Am tafel sambstag dieses [15]85 isten jars ist gestorben vnd zu S[annt] Peter begraben Andre Gabrijan, der biß an sein todtbet in der papstischen abgotterey gesteckt, aber zwey tag vor seinem tod im rechten glauben auf sein eigen begen vnder wisen drauff communicirt, vnd sanfft eingeschlaffen, dem ich Dalmatinus die leichpredig gethan.« AS 2, t.e. 91, snopič 6, fol. 314v.

VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri

ARS – Arhiv Republike Slovenije

AS 2. Deželni stanovi za Kranjsko. I. registratura. t.e. 91. Snopič 6.

AS 881. Osebni fond Peter Hitzinger. t.e. 2.

AS 984. Osebni fond Peter Pavel pl. Radics. t.e. 9.

AS 1073. Zbirka rokopisov. Lukančičeva genealogija kranjskih knežjih, grofovskih, baronskih in viteških rodbin v treh delih, 1700–1705. a.e. 272 (I-43r), 273 (I-44r), 274 (I-45r).

KLA – Kärntner Landesarchiv. Klagenfurt

Stadtpfarre Klagenfurt St. Egid. Matriken. Sch. 1. Tauf-Buch vnd Todtenbuch vom 1571 bis 1600.

StLA – Steiermärkisches Landesarchiv. Graz

Handschrift 1268. Tauf- und Trauungs Matriken des Ministri verbi Ordinam Styriae Georgii Khuen in anno 1567–1574.

Handschrift 1285.

Handschrift 1663. Evangel. Matriken 1567–1598.

ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana

ZAL LJU 295. Protestantska cerkvena občina. t.e. 33–34 (stari fascikel 17). Mapa 1. *Najstarejša matrika evangeličanske cerkve 1578–1593.*

Literatura

Dimitz, August. 1875. *Geschichte Krains von der ältesten Zeit bis auf das Jahr 1813 mit besonderer Rücksicht auf Kulturentwicklung: Teil 3: Vom Regierungsantritte Erzherzog Karls in Innerösterreich bis auf Leopold I. (1564–1657).* Laibach.

Elze, Theodor. 1880. »Die Anfänge des Protestantismus in Krain«. *Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus in Oesterreich* 1: 21–27.

———. 1882. »Paul Wiener: Mitreformator in Krain, Gebundener des Evangelium in Wien, erster evangelischer Bischof in Siebenbürgen«. *Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus in Oesterreich* 3: 1–52.

———. 1891. »Zur Geschichte der Reformation in Krain«. *Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus in Oesterreich* 12: 171–179.

- . 1894. »Die slovenischen protestantischen Ritual-, Streit-, Lehr- und Bekenntnisschriften des XVI. Jahrhunderts«. *Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus in Oesterreich* 15: 135–151.
- . 1899. »Die Rectoren der Krainischen Landschaftschule in Laibach während des XVI. Jahrhunderts«. *Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus in Oesterreich* 20: 117–153.
- . 1900. »Die evangelischen Prediger Krains im XVI. Jahrhundert«. *Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus in Oesterreich* 21: 159–201.
- . 1901. »Die evangelischen Prediger Krains im XVI. Jahrhundert«. *Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus in Oesterreich* 22: 53–69.
- Hitzinger, Peter. 1863. »Statistisches zur Geschichte der Reformation in Krain«. *Mittheilungen des historischen Vereins für Krain* 18: 84.
- . 1864. »Beiträge zur Geschichte der Reformation in Krain«. *Mittheilungen des historischen Vereins für Krain* 19: 1–8, 51–55.
- Kidrič, France. 1929. *Zgodovina slovenskega slovstva : od začetkov do Zoisove smrti : razvoj, obseg in cena pismenstva, književnosti in literature*. Ljubljana.
- Metelko, Franz Seraphin. 1825. *Lehrgebäude der slowenischen Sprache im Königreiche Illyrien*. Laibach.
- Obravnave deželnega zbora kranskega v Ljubljani* (Verhandlungen des krainischen Landtages zu Laibach) od 10. oktobra do 23. novembra 1889. 30. zvezek. 1889. Ljubljana.
- Obravnave deželnega zbora kranskega v Ljubljani* (Verhandlungen des krainischen Landtages zu Laibach) od 22. septembra 1903 do 7. novembra 1903. 44. zvezek. 1903. Ljubljana.
- Preinfalk, Miha. 2014. *Plemiške rodbine na Slovenskem: 17. stoletje; 1. del: Od Billichgrätzov do Zanettijev*. Ljubljana: Viharnik.
- Valvasor, Janez Vajkard. 2009–2013. *Čast in slava vojvodine Kranjske*. Ljubljana.
- Valvasor, Johann Weichard. 1689. *Die Ehre dess Hertzogthums Crain*. Laybach.
- Vodnik po fondih in zbirkah Nadškofjskega arhiva Ljubljana*. 1999. Ljubljana.
- Vodnik po matičnih knjigah za območje SR Slovenije I–II*. 1972. Ljubljana.
- Vodnik po matičnih knjigah za območje SR Slovenije III*. 1974. Ljubljana.
- Vrhovec, Ivan. 1903. »Zgodovina šentpeterske fare v Ljubljani«. *Zbornik znanstvenih in poučnih spisov* 5: 1–88.
- Wiesthaler, Fran. 1883. »Prvi pastirski list slovenski«. *Letopis Matice Slovenske za leto 1882 in 1883*: 96–122.